

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра публічного управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

 (О.П. Славкова)
« 06 » 07 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 1 Стратегія сталого розвитку природи і суспільства
(шифр і назва дисципліни)

Спеціальність: 081 «Право»

Факультет: *Юридичний*

2020-2021 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Стратегія сталого розвитку природи і суспільства» для студентів спеціальності 081 «Право»

Розробник:

Славкова О.Л., д.е.н., проф. кафедри публічного управління та адміністрування,

(вчене звання, посада, прізвище, ініціали)

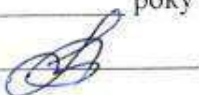
(підпис)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування.

Протокол від " 23 " 06 року № 15

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Славкова О.Л.)

прізвище та ініціали

Погоджено:

Гарант освітньо-професійної програми

(керівник проєктної групи) _____

(підпис)

(Курило М.П.)

прізвище та ініціали

Декан факультету на якому викладається дисципліна _____

(С.І.Запара)

Декан факультету до якого належить кафедра _____

(Н.І. Строченко)

Методист навчального відділу _____

Н.В. Харанів

Зареєстровано в електронній базі: 09.07 20 р.

дата

© СНАУ, 2020 рік

© Славкова О.Л. 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів - 3	Галузь знань: «Право»	Вибіркова	
	Спеціальність: 081 «Право»		
Модулів – 2		Рік підготовки:	
Змістових модулів: 2		2019-2020	
		Курс	
		2	1
		Семестр	
		3-й	1-й
Загальна кількість годин - 90	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Лекції	
		12 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		64 год.	78 год.
	Індивідуальні завдання:		
	-		
	Вид контролю: Залік		

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 44%/ 66% (40/50)

для заочної форми навчання - 14%/ 86% (20/80)

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета. Курс має на меті формування базових знань з проблем взаємодії людини і навколишнього середовища, необхідних для прийняття рішень у подальшій професійній діяльності згідно з принципами сталого розвитку.

Предмет: головні складові структури суспільства, біосфери та агросфери; ландшафти, біоценози та екосистеми; джерела екологічної небезпеки; основи державної політики, управління і контролю в АПК.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- основні закономірності розвитку відкритих стаціонарних систем;
- взаємозв'язки між факторами розвитку суспільства;
- індикатори сталого розвитку суспільства;
- умови і управлінські механізми забезпечення прогресивного або еколого-соціально-економічно збалансованого розвитку.

вміти:

- розраховувати локальні та регіональні індикатори сталого розвитку;
- здійснювати моніторингові дослідження природних і соціально-економічних систем;
- обґрунтовувати рішення, пов'язані з розвитком соціально-економічних систем;
- формувати плани дій для збалансованого розвитку регіонів;
- впроваджувати рішення, необхідні для забезпечення сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства.

2.1 Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни: Курс має на меті формування базових знань з проблем взаємодії людини і навколишнього середовища, необхідних для прийняття рішень у подальшій професійній діяльності згідно з принципами сталого розвитку.

2.2 Завдання навчальної дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Стратегія сталого розвитку природи та суспільства» передбачає формування у студентів наступних компетентностей:

№	Вид програмних компетентностей	Програмна компетентність	Шифр
1	Загальні	Здатність до критичного осмислення суспільних та галузевих процесів та явищ.	ЗК 1
		Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	ЗК5
2		Здатність розробляти проекти та управляти ними	ЗК 11
3		Здатність організувати та керувати професійним розвитком осіб та груп	ЗК 12
1	Фахові (спеціальні)	Концептуальне і нормативне розуміння сутності верховенства права як однієї з основоположних цінностей демократичної держави. Здатність застосовувати принципи верховенства права, в тому числі, у ситуаціях законодавчої невизначеності.	ФК 1

2.3. Програмні результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Стратегія сталого розвитку природи та суспільства» студент повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання:

№	Програмні результати навчання	Шифр
1	Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.	ПРН 1
2	Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження.	ПРН 4

2. Програма навчальної дисципліни

(затверджена Вченою радою СНАУ протокол №11 від 22.04.2019 року р.)

Модуль 1. Фундаментальні основи розвитку систем

Змістовий модуль 1. Фундаментальні основи розвитку систем

Тема 1. Основні поняття і визначення сталого розвитку і теорії систем.

Система, її стан і зміни. Поняття розвитку, відкриті і стаціонарні системи. Концепція сталого розвитку: історичні аспекти, цілі, завдання, проблеми і напрямки сталого розвитку.

Класифікація процесів впливу на природу. Антропогенні проблеми довкілля: використання природних ресурсів. Вплив на біоту, людину та глобальну екосистему Землі.

Зміст і функції системи, механізми позитивного і негативного зворотного зв'язку, характеристики стійкості системи, роль пам'яті в процесах розвитку.

Тема 2. Наукові передумови формування принципів сталого розвитку.

Елементи екологічної макроекономіки; Етика, релігія і сталий розвиток. Еволюція природоохоронних заходів і передумови концепції сталого розвитку.

Тема 3. Індикатори сталого розвитку.

Основні економічні індикатори: процент росту ВВП; покращення режиму харчування людей; середній процент використання природних ресурсів на одного мешканця.

Основні соціальні індикатори: демографічні показники, середня тривалість життя і грамотність населення; процент зменшення безробіття; доступ до санітарних послуг; індекс людського розвитку.

Індикатори довкілля: Індикатор споживання води; пропорція населення, яке має постійний доступ до безпечної для здоров'я питної води у містах та селах; індикатори споживання енергії; індикатори вищуканих відходів. Процентне співвідношення території, що захищається для підтримки біологічного розмаїття, до поверхневої території.

Тема 4. Умови прогресивного розвитку соціально-економічних систем.

Принципи забезпечення екологічної стійкості, екологічних цілей та екологічної мотивації. Мета і принципи екологічної освіти. Екологічне виховання. Концепція освіти для сталого розвитку. Екологічна етика як невід’ємна складова сталого розвитку.

Модуль 2. Фундаментальні основи розвитку систем. Основи екологічно збалансованого управління соціально-економічним розвитком
Змістовий модуль 2. Фундаментальні основи розвитку систем. Основи екологічно збалансованого управління соціально-економічним розвитком

Тема 5. Механізми та енергетика розвитку.

Ключова тріада розвитку. Умови виникнення самоорганізації. Поняття ентропії. Зв’язок енергії та інформації. Підтримка гомеостазу та механізм негативного зворотного зв’язку. Механізм позитивного зворотного зв’язку та розвиток системи. Енергетичний баланс системи. Енергетика розвитку природних та соціально–економічних систем. Інтегральна дія механізмів розвитку. Еволюційні механізми. Інтеграція механізмів та факторів розвитку

Тема 6. Основні закономірності структурування та функціонування екосистем.

Колообіг речовин та потік енергії. Видове різноманіття як показник стану екосистем. Проблеми народонаселення, регуляція чисельності популяцій в природніх угрупованнях та соціумах. Біопотенціал біосфери нашої планети.

Тема 7. Закономірності взаємодії природи та суспільства.

Закони взаємодії “природа – суспільство”. Закони соціальної екології. Закони природокористування та охорони навколишнього середовища.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
го		л	п	лаб	інд	с.р		о	л	п	лаб	інд
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Фундаментальні основи розвитку систем												
Змістовий модуль 1. Фундаментальні основи розвитку систем												
Тема 1. Основні поняття і визначення сталого розвитку і теорії систем.	12	2	2			8	12	-	-	-	-	12
Тема 2 Наукові передумови формування принципів сталого розвитку.	11	2	2			7	14	2		-	-	12
Тема 3 Індикатори сталого розвитку.	11	2	2			7	14	2	2	-	-	10
Тема 4 Умови прогресивного розвитку соціально-економічних систем.	11	2	2			7	12	-	-	-	-	12
Разом за змістовим модулем 1	45	8	8			29	52	4	2	-	-	46
Разом за 1 модуль	45	8	8			29	52	4	2	-	-	46
Модуль 2. Організаційно-практичні засади аграрної політики												
Змістовий модуль 2. Фундаментальні основи розвитку систем. Основи екологічно збалансованого управління												

соціально-економічним розвитком											
Тема 5. Механізми та енергетика розвитку.	14	2	2			10	12				12
Тема 6. Основні закономірності структурування та функціонування екосистем.	14	2	2			10	12		2		10
Тема 7. Закономірності взаємодії природи та суспільства.	17	-	2			15	14	2	2		10
Разом за змістовим модулем 2	45	4	6			35	38	2	4		32
Разом за 2 модуль	45	4	6			35	38	2	4		32
Усього годин	90	12	14			64	90	6	6		78

Теми та план лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. 1. Система, її стан і зміни. 2. Поняття розвитку, відкриті і стаціонарні системи. 3. Концепція сталого розвитку: історичні аспекти, цілі, завдання, проблеми і напрямки сталого розвитку. 4. Класифікація процесів впливу на природу. 5. Антропогенні проблеми довкілля: використання природних ресурсів. Вплив на біоту, людину та глобальну екосистему Землі. 6. Зміст і функції системи, механізми позитивного і негативного зворотного зв'язку, характеристики стійкості системи, роль пам'яті в процесах розвитку.	2	
2	Тема 2. Наукові передумови формування принципів сталого розвитку. 1. Елементи екологічної макроекономіки. 2. Етика, релігія і сталий розвиток. 3. Еволюція природоохоронних заходів і передумови концепції сталого розвитку.	2	2
3	Тема 3. Індикатори сталого розвитку. 1. Основні економічні індикатори: процент росту ВВП; покращення режиму харчування людей; середній процент використання природних ресурсів на одного мешканця. 2. Основні соціальні індикатори: демографічні показники, середня тривалість життя і грамотність населення; процент зменшення безробіття; доступ до санітарних послуг; індекс людського розвитку. 3. Індикатори довкілля: Індикатор споживання води; пропорція населення, яке має постійний доступ до безпечної для здоров'я питної води у містах та селах; індикатори споживання енергії; індикатори випущених відходів. Процентне співвідношення території, що захищається для підтримки біологічного розмаїття, до поверхневої території.	2	2
4	Тема 4. Умови прогресивного розвитку соціально-	2	

	економічних систем. 1. Принципи забезпечення екологічної стійкості. 2. Екологічні цілі та екологічної мотивації. 3. Мета і принципи екологічної освіти. 4. Екологічне виховання. 5. Концепція освіти для сталого розвитку. 6. Екологічна етика як невід'ємна складова сталого розвитку.		
5	Тема 5. Механізми розвитку. 1. Ключова триада розвитку. Умови виникнення самоорганізації. Поняття ентропії. 2. Зв'язок енергії та інформації. 3. Підтримка гомеостазу та механізм негативного зворотнього зв'язку. Механізм позитивного зворотнього зв'язку та розвиток системи.	2	
6	Тема 6. Енергетика розвитку. 1. Енергетичний баланс системи. 2. Енергетика розвитку природних та соціально-економічних систем. 3. Інтегральна дія механізмів розвитку. Еволюційні механізми. Інтеграція механізмів та факторів розвитку	2	
7	Тема 7. Основні закономірності структурування та функціонування екосистем. 1. Колообіг речовин та потік енергії. 2. Видове різноманіття як показник стану екосистем. 3. Проблеми народонаселення, регуляція чисельності популяцій в природних угрупованнях та соціумах. 4. Біопотенціал біосфери нашої планети.		2
	Всього	12	6

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Основні поняття і визначення сталого розвитку і теорії систем.	2	2
2	Наукові передумови формування принципів сталого розвитку.	2	
3	Індикатори сталого розвитку.	2	
4	Умови прогресивного розвитку соціально-економічних систем.	2	
5	Механізми розвитку.	2	
6	Енергетика розвитку.	2	2
7	Основні закономірності структурування та функціонування екосистем.	2	2
	Всього	14	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

		денна	заочна
1	Доповіді “Римському клубу”: Д.Медуз “Межі зростання” і Е. Вайцзеккер	8	12
2	“Фактор чотири. Подвоєння багатства, дворазова економія ресурсів”.	7	12
3	Матеріали конференції з навколишнього середовища 1992 р. в Ріо-де-Жанейро.	7	10
4	Формування сучасної економічної стратегії екологізації.	7	12
5	Поняття про інтегральний екодеструктивний вплив.	10	12
6	Основні положення вчення В.І. Вернадського про біосферу.	10	10
7	Основні етапи еволюції біосфери, біологічна еволюція, як умова існування життя.	15	10
	Разом	64	78

8. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. Словесні: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (читання, переказ, виписування, складання плану, конспектування, побудова таблиць, графіків тощо);

1.2. Наочні: демонстрація, ілюстрація, спостереження;

1.3. Практичні: практична робота, справа, виробничо-практичні методи.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання:

2.1. Аналітичний;

2.2. Методи синтезу;

2.3. Індуктивний метод;

2.4. Дедуктивний метод;

2.5. Традуктивний метод.

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів:

3.1. Проблемний (проблемно-інформаційний);

3.2. Дослідницький;

3.3. Частково-пошуковий (евристичний);

3.4. Репродуктивний;

3.5. Пояснювально-демонстративний.

3.6. Інтерактивні методи навчання - трикутник/діамант/концентричні кола, обговорення в колі, знайомства/«криголами», виготовлення постерів/флаєрів, рольові ігри/інсценування, руханки, тріади.

4. Активні методи навчання – використання технічних засобів навчання, використання проблемних ситуацій, диспути, самооцінка знань, імітаційні методи навчання (побудовані на імітації майбутньої професійної діяльності), рішення кросвордів, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій тощо.

5. Інтерактивні технології навчання – використання мультимедійних технологій, електронних таблиць, діалогове навчання, співробітництво студентів (кооперація), модель «полілог», навчання в парах, два-чотири-всі разом, карусель, ZOOM, перевірка знань - Kahoot, тощо.

9. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ECTS
2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)
3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:
  - рівень знань, продемонстрований на практичних заняттях;
  - активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
  - експрес-контроль під час аудиторних занять;
  - самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;
  - написання рефератів;
  - результати тестування;
  - письмові завдання при проведенні контрольних робіт;
  - виробничі ситуації.
4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання:
  - навчально-дослідна робота.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота								СРС	Разом за модулі та СРС	Атестація	Підсумковий	Сума
Модуль 1 – балів 20				Модуль 2 – балів 20								
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8					
8	9	8	10	8	9	8	10	15	(50+20) 70	15	0	100
Всього за М 1 - 35				Всього за М 2 - 35								

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
75-81	C	
69-74	D	
60-68	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Стратегія сталого розвитку природи і суспільства. **Конспект лекцій** для студентів галузі знань спеціальності 081 «Право». Суми, 2017. 96 с.
2. Стратегія сталого розвитку природи і суспільства. **Методичні рекомендації щодо проведення практичних** занять для студентів галузі знань спеціальності 081 «Право». Суми, 2017. 39 с.

3. Стратегія сталого розвитку природи і суспільства. **Методичні рекомендації щодо самостійного вивчення** дисципліни для студентів галузі знань спеціальності 081 «Право». Суми, 2015. 39 с.
4. MODLE: <https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1487>

12. Рекомендована література

Базова

1. Клименко М.О., Клименко Л.В. Сталий розвиток місцевих громад: підручник К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 296с.
2. Курс «Основи сталого розвитку». URL: http://ecoacademy.org.ua/sites/default/files/theme_files/tema_1_koncepciya_stalogo_rozvytku.pdf
3. Сталий розвиток суспільства Навчальний посібник URL: http://msdp.undp.org.ua/data/publications/rozvytok_suspilstva_undp.pdf
4. Боголюбов В.М., Прилипко В.А. Стратегія сталого розвитку: Навчальний посібник. Херсон: Олді-плюс, 2015. 322 с.
5. Мельник Л.Г. Основи стійкого розвитку: Посібник для перепідготовки фахівців. Суми: Університетська книга, 2015. 325 с.

Допоміжна

1. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу URL: https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf
2. Курс «Основи сталого розвитку». URL: http://ecoacademy.org.ua/sites/default/files/theme_files/tema_1_koncepciya_stalogo_rozvytku.pdf
3. Сіра О. В. Коеволюційні маркери способу взаємодії природи і суспільства у концепції сталого розвитку. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 143(2). С. 148-152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2019_143%282%29__33
4. Хвесик М. Економіка природокористування та сталий розвиток: євроінтеграційні та геополітичні виклики. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. 2019. № 6. С. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epod_2019_6_3
5. Андрушків Б. Гермінативний (сталий) розвиток суспільства, як компонента його культури і навпаки. Соціально-економічні проблеми і держава. - 2019. - Вип. 2. - С. 219-234. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sepid_2019_2_22
6. Маланчук М. Просторовий сталий розвиток суспільства як основа соціально-економічних відносин. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. - 2019. - № 26. - С. 11-14. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2019_26_4

15. Інформаційні ресурси

1. www.portal.rada.gov.ua
2. www.kmu.gov.ua
3. www.minfin.gov.ua
4. www.tax.gov.ua
5. www.ukrstat.gov.ua
6. www.niss.gov.ua
7. www.cpsr.org.ua
8. www.amc.gov.ua